

UTVIK SENIOR

Skipsforliset til MK «Utvik Senior» ble vist som teater på Festspillene i Nord-Norge. Det var en gripende og sterk fortelling om bl.a. å stole på myndighetene. Historia er like aktuell i dag 40 år etter.

Stykket er en Rimfrost produksjon og satt opp av Hålogaland Teater i samarbeid med Nordland Teater. De har tatt utgangspunkt i Alf R. Jacobsens bok «Forlis – Barentshavets uløste gåter» og de har egne intervjuer med etterlatte og andre som har jobbet med forliset utenfor Senja. De går systematisk gjennom hele saken om Utvik Senior, og de får frem dramatikken både med forliset og lidelsene til de pårørende. Og de får frem etterspillet med den kalde krigen, storpolitikk og hemmelighold. De stiller spørsmålet: «Hvem er det samfunnet beskytter?»

Regissør og dramatiker er Nina Wester, og gode skuespillerprestasjoner av Kristine Myhre Tunheim, Alexander Rindestu og Jonas Delerud. Koret «Vokal Nord» ledes av Dag Erik Enoksen som er fra Gryllefjord.

Fiskebåten på vel 25 meter var bygd i 1963 ved Forra båtbyggeri. Utvik Senior gikk ned med 9 mann på tur inn fra Stordjupta som en av de siste båtene som avbrøt fiske pga uvær den 17. februar 1978. De var venta inn til fiskemottaket i Steinfjorden, men kom aldri fram. Nødpeileren var ikke aktivisert, redningsflåte og vrakdeler viste at båten var knust og gått rett ned uten at mannskapet hadde hatt muligheter til å berge seg.

Den gang var det ikke fast havarikommisjon. Politiet startet etterforskningen med å se på kollisjonssporet og uttalte at vrakgodset tydet på det. Men så blir de etter ei uke avløst av en granskingskommisjon nedsatt av justisdepartementet. Kommisjonen kom raskt til den konklusjonen at båten hadde gått i fallene og blitt knust. Forsvaret var samtidig ute og sa at det ikke hadde vært registrert fartøyer i området. Granskingskommisjonen ga skipperen skylda for feilnavigering og at båten var knust av skjærene i uværet. De søkte ved skjærene, men fant ikke noe tegn til vraket, likevel var dette forklaringa. Ingen på Senja trodde på denne forklaringa. Fiskerne protesterte og viste til egne observasjoner i det de gikk til land

denne ulykkesdagen. De fikk anonyme tips om observasjoner av større båter i det aktuelle tidsrommet som både forsvaret og granskningskommisjonen bare avfeide. Skipperen og mannskapet ble av kommisjonen gjort til syndebukker for forliset, enten hadde ikke mannskapet taklet ising og båten hadde drevet inn i skjærene og blitt knust, eller så hadde de feilnavigert og gått på skjærene. Den konklusjonen ble stående helt til journalister i april 2002 fra NRKs «Brennpunkt» og KNM «Tyr» fant motor, gir og propell på 35 meters dyp på korrekt kurs.

Da måtte de sette ned en ny granskingskommisjon. Men mandatet denne gangen var bare å avklare forliset, ikke granske etterforskninga i 1978. Den nye kommisjonen avga sin rapport i april 2004 og konkluderte med at kollisjon med et annet fartøy fremsto som den sannsynlige årsak. Og i deres pressemelding 20/4 -2004, innrømmes det ukjente radarekko fra forsvarsinstallasjoner og andre fartøy. Kommisjonen mente at disse observasjonene ikke lot seg identifisere lenger pga tiden som var gått siden forliset. Den nye kommisjonen kom altså til en annen konklusjon enn den første. Likevel skulle ikke den første kommisjonens konklusjon ettergå.

Berg kommune og Troms RV mente at rapporten nå stilte nye spørsmål om myndighetenes rolle og krevde gransking av håndteringa av Utvik Senior. Spørsmålet var om myndighetspersoner hadde motarbeidet en oppklaring.

Jeg var leder av Troms RV den gang i 2004 og sa til media: *«Det er av den største viktighet for hele nasjonen at vi får vite hvilken agenda som lå bak at man forsøkte å kamuflere årsaken til havariet. Hvis myndighetene har gjort seg ansvarlig i en dekkoperasjon i et forlis som krevde ni menneskeliv, er det svært alvorlig. Den første rapporten etter forliset bar preg av å ha vært et bestillingsverk. Etterlatte og lokalbefolkning ble ført bak lyset på en opprørende måte. Det er all grunn til å se nærmere på hvorfor ikke myndighetene den gang ønsket å gå videre med granskinga.»* (sitat fra Troms folkeblad 6/4 -2004)

Både justisdepartementet og forsvarsdepartementet burde blitt gransket. Det var Oddvar Nordli sin regjering med Inger Louise Valle som justis- og politiminister og Rolf Hansen som forsvarsminister i 1978.

Fiskerne hadde klaget på at det foregikk militærøvelser på fiskefeltene der militærfartøy seilte med slukte lanterner og stadig utgjorde en trussel for sikkerheten på arbeidsplassen deres. Fritz Erik hadde på uforklarlig vis forlist to år tidligere. Fiskebåten «Trondskjær» holdt på å kollidere med den norske ubåten «Utsira» bare ei uke etter forliset.

Forsvarets aktiviteter har vært en trussel mot de som skal forsvares. Er det dette alene som er grunn til at forsvaret ikke ønsket oppklaring av fiskebåtforliset? Er det slik at militærøvelser trekker til seg andre nasjoners oppmerksomhet og tilstedeværelse? Russiske og amerikansk militærfartøy, som ubåter og antenneriggede trålere har vært observert i dette farvannet, særlig under øvelser. Det kan og forklare en del av de visuelle observasjonene og de kraftige radarekkoene som ble meldt den 17. februar i 1978. Er slike spørsmål så sensitive at det er nødvendig å bruke statsapparatet for å hindre en oppklaring av forliset til Utvik Senior?

Men hvorfor er det slik at forsvaret med sitt utstyr, benekter slike registreringer? Det gir en følelse av at forsvaret vet mer enn de vil si. Kan det være så alvorlig at norske marinefartøy har rent i senk en fiskebåt og så stukket av? Derfor stiller teaterstykket spørsmålet om hvem samfunnet beskytter.

Det foregikk en militærøvelse i Sør-Troms og Senja. Forsvaret påsto at deres fregatter lå ved kai i det aktuelle tidspunktet. KNM «Stavanger» og KNM «Trondheim» lå i Harstad. KNM «Sleipner» lå i Narvik og det påstås at KNM «Æger» også lå der. 600 marinegaster var samla i Harstad i forkant av øvelsen. Oversikten over hvor de militære fartøyene var, gjennomgang av loggbøker ol. prioriterte ikke granskingskommisjonen. Ikke en gang havnemyndighetenes dagbøker over ledige og opptatte kaiplasser den 17. feb. ble lagt frem.

Kravet om å granske norske myndigheter står ved lag. Spørsmålet om hvorfor myndighetene så aktivt gikk inn for å dekke over kollisjonsteorien, er det uløste spørsmålet. Ertetida viser at det var mest en dekkoperasjon granskingskommisjonen skulle utføre. Den hastige opprettelsen av granskingskommisjonen, føringene og de bastante utsagnene og konklusjonen er blitt en belastning for tillitsforholdet mellom myndighetene og kystbefolkninga.

Teaterstykket stiller spørsmålet om det var noe større som myndighetene måtte skjule. Ble mannskapet ofret og tillagt skylda for dårlig sjømannskap fordi befolkninga skulle vernes mot virkningene av den kalde krigen? Historia om Utvik Senior er både lokalhistorie og verdenshistorie. Dette skjedde langs vår kyst i vårt demokrati. Vi ser nå økt spenning i nord og Rimfrost produksjoner stiller spørsmålet; «Hvem blir ofrene for stormaktenes spill fremover?»

Frode Bygdnes, Harstad

«Utvik Senior»

